

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Волинський національний університет імені Лесі Українки
Факультет педагогічної освіти та соціальної роботи
Кафедра теорії та методики початкової освіти

СИЛАБУС

нормативного освітнього компонента

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ТА ІСТОРИЧНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ

підготовки бакалавра
галузь знань 01 Освіта/Педагогіка
спеціальність 013 Початкова освіта
освітньо-професійна програма Початкова освіта

Силабус ОК «МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ТА ІСТОРИЧНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ» підготовки бакалавра, галузі знань 01 Освіта/Педагогіка, спеціальності 013 Початкова освіта, освітньо-професійна програма Початкова освіта

Розробник: Рославець Р.М, доцент кафедри теорії і методики початкової освіти, кандидат педагогічних наук, доцент

Погоджено

Гарант освітньо-професійної програми

Вітюк В. В.

Силабус освітнього компонента затверджена на засіданні кафедри теорії і методики початкової освіти

Протокол № 2 від 16 вересня 2024 р.

Завідувач кафедри:

Пріма Р.М.

I. ОПИС ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-професійна програма, освітній рівень	Характеристика освітнього компонента
Денна форма здобуття освіти	01 Освіта / Педагогіка 013 Початкова освіта Початкова освіта Перший (бакалаврський) рівеньвищої освіти	Нормативний
Кількість годин/кредитів: 90/3		Рік навчання – 3
		Семестр – 6
		Лекції – 22 год
		Практичні (семінарські) – 30 год Лабораторні – Індивідуальні –
		Самостійна робота – 32 год
ІНДЗ: є		Консультації – 6 год
		Форма контролю: екзамен
Мова навчання: українська		

II. ІНФОРМАЦІЯ ПРО ВИКЛАДАЧА

Прізвище, ім'я та по батькові: Рославець Руслана Миколаївна

Науковий ступінь: кандидат педагогічних наук

Вчене звання: доцент

Посада: доцент кафедри теорії і методики початкової освіти

Контактна інформація (0503784270, roslavecj@gmail.com)

Дні занять (посилання на електронний розклад: <http://194.44.187.20/cgi-bin/timetable.cgi>

III. Опис освітнього компонента

3.1. Анотація ОК

Освітній компонент (ОК) «Методика навчання громадянської та історичної освітньої галузі» належить до циклу дисциплін професійної підготовки, що формують профіль майбутнього вчителя Нової української школи з теорії, практики та методики громадянської та історичної освітньої галузі. Навчальний контент ОК визначає компетентності, яких має набути здобувач вищої освіти відповідно до вимог освітньо-професійної програми Початкова освіта та професійного стандарту вчителя початкової школи.

Освітній компонент є інтегрованим, оскільки поєднує в собі підготовку здобувачів освіти до викладання в початковій школі трьох освітніх галузей: природничої освітньої галузі, соціальної і здоров'язбережувальної, громадянської та історичної за такими наскрізними освітніми лініями: *екологічна безпека і сталий розвиток* (підсилює формування у молодших школярів соціальної активності, відповідальності й екологічної свідомості: збереження, захист довкілля усвідомлення сталого розвитку готовність брати участь у вирішенні питань навколишнього середовища та розвитку суспільства), *громадянська відповідальність* (покликана забезпечити: розвиток соціальної й громадянської компетентностей розкрити суть поняття «відповідальний громадянин» і визначити вектори його діяльності), *здоров'я і безпека* (формування молодшого школяра, який: є духовно/емоційно/соціально/фізично повноцінним громадянином дотримується здорового способу життя активно долучається до облаштування безпечного для життя й діяльності середовища) та *підприємливість і фінансова грамотність* (навчання молоді: раціонально використовувати кошти планувати витрати заощаджувати реалізовувати лідерські ініціативи успішно діяти в технологічно швидкозмінному середовищі). Окреслені наскрізні лінії є

засобом інтегрування навчального змісту корелюються з окремими ключовими компетентностями сприяють формуванню ціннісних і світоглядних орієнтацій здобувача початкової освіти.

Предметом вивчення освітнього компонента «Методика навчання громадянської та історичної освітньої галузі» є процес навчання дисциплінам природничого циклу у початкових класах, який включає зміст, форми, завдання, методи та організацію навчання, що здійснюється в певних історичних умовах і складається з діяльностей вчителів (викладання) та молодших школярів (навчання).

У процесі вивчення освітнього компонента здобувачі освіти отримують знання про сучасні наукові соціальні концепції, концепції громадянської освіти; шляхи впровадження новітніх соціальних технологій в освітній процес початкової школи. Здобувачі вищої освіти ознайомлюються із сутністю і видами соціальних та громадянських педагогічних технологій; основними положеннями, що визначають зміст, організаційні форми та методи організації освітнього процесу відповідно до загальних законів Нової української школи; методами та засоби формування громадянської та історичної компетентності тощо.

Освітній компонент «Методика навчання громадянської та історичної освітньої галузі» розкриває основні вимоги до викладання в початковій школі освітнього процесу як цілісного й системного процесу, його структуру, мету і завдання, закономірності, зміст, методи, форми, засоби, умови формування компетентного учителя за спеціальністю 013 «Початкова освіта», відповідно до ОПП підготовки фахівця, затвердженої Вченою радою Волинського національного університету імені Лесі Українки.

Програма ОК розроблена з урахуванням аксіологічного, інноваційного, інтегрованого, синергетичного, діяльнісного та особистісно-орієнтованого підходів до підготовки майбутнього учителя початкової школи Нової української школи.

Пререквізити

ОК базується на знаннях, навичках й уміннях, котрі засвоєнні під час опрацювання завдань ОК: «Педагогіка загальна», «Теорія і методика виховання в початковій школі», «Психологія загальна», «Психологія педагогічна та дитяча», «Методика навчання природничої освітньої галузі», проходження здобувачами освіти різних видів практики та ін.

Постреквізити

Знання, навички й уміння, котрі отримує здобувач вищої освіти в ході засвоєння ОК, стануть необхідною основою для вивчення таких ОК, як «Сучасний урок інтегрованого навчання в початковій школі засобами інформаційних технологій», інших фахових методик початкової освіти, результативного написання курсової роботи з фахових методик початкової освіти, успішного складання атестаційного іспиту.

3.1.1. Мета і завдання освітнього компонента полягають у формуванні в здобувачів вищої освіти предметно-методичної компетентності з викладання в початковій школі громадянської та історичної освітньої галузі; виховання в майбутніх фахівців власної ідентичності та готовності до змін шляхом осмислення зв'язків між минулим і сучасним життям, активної суспільної та громадянської позиції на засадах демократії, поваги до прав і свободи людини, толерантного ставлення до оточуючих, набуття досвіду життя в соціумі з урахуванням демократичних принципів.

Оскільки освітній компонент передбачає професійну підготовку здобувачів освіти за трьома освітніми галузями (природнича, соціальна та здоров'язбережувальна, історична та громадянська, то її вивчення включає теоретичний та практичний інтегровані блоки.

ІУ. Результати навчання (компетентності)

Таблиця 2

Програмні компетентності	
Інтегральна компетентність	Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі початкової освіти з розумінням відповідальності за свої дії.

Загальні компетентності	Загальні компетентності, визначені Стандартом вищої освіти ЗК-2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя. ЗК-3. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт. ЗК-4. Здатність працювати в команді. ЗК-5. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми. ЗК-6. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел. ЗК-7. Здатність діяти соціально відповідально і свідомо. ЗК-8. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів). <i>Загальні компетентності, визначені ЗВО</i> ЗК-9. Здатність використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового й безпечного способу життя, готовність до здоров'язбережувальної діяльності в освітньому закладі та створення психолого-педагогічних умов для психосоціальної підтримки розвитку та навчання дітей в умовах надзвичайних ситуацій на основі усвідомлення цінності життя та здоров'я учасників освітнього процесу. ЗК-10. Здатність безпечно та ефективно застосовувати інформаційно-комунікаційні технології в майбутній професійній діяльності, зокрема в умовах дистанційного навчання, в особистісному розвитку та життєвих ситуаціях.
Спеціальні (фахові) компетентності	Загальні компетентності, визначені Стандартом вищої освіти СК-1. Здатність спілкуватися державною та іноземною мовами як усно, так і письмово. СК-2. Здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, використовувати відкриті ресурси, інформаційно-комунікаційні та цифрові технології, оперувати ними в професійній діяльності. СК-3. Здатність до інтеграції та реалізації предметних знань як основи змісту освітніх галузей Державного стандарту початкової освіти: мовно-літературної, математичної, природничої, технологічної, інформатичної, соціальної і здоров'язбережувальної, громадянської та історичної, мистецької, фізкультурної. СК-4. Здатність управляти власними емоційними станами, налагоджувати конструктивну та екологічну взаємодію з учасниками освітнього процесу, формувати мотивацію здобувачів початкової освіти до навчання та організовувати їхню пізнавальну діяльність СК-6. Здатність до організації освітнього процесу в початковій школі з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей молодших школярів, розвитку в них критичного мислення та формування ціннісних орієнтацій. СК-7. Здатність до моделювання змісту відповідно до очікуваних результатів навчання добору оптимальних форм, методів, технологій та засобів формування ключових і предметних компетентностей молодших школярів у процесі вивчення освітніх галузей Державного стандарту початкової освіти: мовно-літературної, математичної, природничої, технологічної, інформатичної, соціальної та здоров'язбережувальної, громадянської та історичної, мистецької, фізкультурної. СК-9. Здатність до різних видів оцінювання навчальних досягнень здобувачів початкової освіти на засадах компетентнісного підходу. СК-12. Здатність доносити до фахівців і нефахівців інформацію, ідеї, проблеми, рішення, власний досвід та аргументувати їх на засадах партнерської взаємодії

	умовах початкової школи. Спеціальні (фахові) компетентності, визначені ЗВО СК-13. Здатність забезпечувати освітній процес, використовуючи педагогічний досвід учителів початкових класів Волинської області, та запроваджуючи інноваційні підходи та технології навчання освітніх галузей Державного стандарту початкової освіти. СК-14. Здатність здійснювати моніторинг власної педагогічної діяльності, визначати індивідуальні професійні потреби, умови та ресурси для безперервного професійного розвитку впродовж життя.
--	--

Таблиця 3

Програмні результати навчання	
ПРН-01	Організовувати монологічну, діалогічну та полілогічну форми спілкування з молодшими школярами, іншими учасниками освітнього процесу, представниками громади, поважаючи права людини та суспільні цінності; формувати судження, що враховують соціальні, наукові та етичні аспекти.
ПРН-02	Управляти складною професійною діяльністю та проєктами в умовах початкової школи, виробляти та ухвалювати рішення в непередбачуваних робочих та навчальних контекстах.
ПРН-03	Критично оцінювати достовірність та надійність інформаційних джерел, дотримуватися юридичних і етичних вимог щодо використання інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій у перебігу педагогічної діяльності в початковій школі.
ПРН-04	Спілкуватися із професійних питань засобами державної та іноземної мов в усній та письмовій формах, застосовувати в освітньому процесі прийоми збагачення усного й писемного мовлення молодших школярів.
ПРН-05	Організовувати освітній процес із використанням цифрових технологій та технологій дистанційного навчання молодших школярів, розвивати в учнів навички безпечного використання цифрових технологій та сервісів.
ПРН-06	Інтегрувати та використовувати академічні предметні знання як основу змісту освітніх галузей Державного стандарту початкової освіти (мовно-літературної, математичної, природничої, технологічної, інформатичної, соціальної і здоров'язбережувальної, громадянської та історичної, мистецької, фізкультурної) та трансформувати їх у різні форми.
ПРН-07	Планувати й здійснювати освітній процес з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей молодших школярів, забезпечувати розвиток пізнавальної діяльності учнів, формувати в них мотивацію до навчання.
ПРН-08	Організовувати конструктивну та партнерську взаємодію з учасниками освітнього процесу початкової школи, використовувати практики самозбереження психічного здоров'я, усвідомленого емоційного реагування.
ПРН-09	Планувати та організовувати освітній процес у початковій школі, позаурочні й позашкільні заняття та заходи, використовуючи різні організаційні форми навчання та типи занять, із дотриманням принципу науковості та вимог нормативних документів початкової школи.
ПРН-10	Використовувати в освітній практиці різні прийоми формування, поточного і підсумкового оцінювання навчальних досягнень здобувачів початкової освіти, прийоми диференційованого оцінювання дітей з особливими освітніми потребами.

ПРН-11	Збирати, інтерпретувати та застосовувати дані у сфері початкової освіти із використанням методів наукової діяльності.
ПРН-12	Застосовувати методи та прийоми навчання, інновації, міжпредметні зв'язки та інтегрувати зміст різних освітніх галузей в стандартних і нестандартних ситуаціях професійної діяльності в початковій школі, оцінювати результативність їх застосування.
ПРН-13	Організовувати освітній простір з дотриманням принципів універсального дизайну, безпечно, проєктувати навчальні осередки у класі спільно з молодшими школярами з урахуванням їхніх вікових особливостей, інтересів і потреб, забезпечувати дотримання вимог безпеки життєдіяльності, санітарії та гігієни, створювати психологічно комфортні умови освітнього процесу.
ПРН-18	Здійснювати проєктування цілісного освітнього процесу в початковій школі, створювати сприятливі умови для виховання базових духовних цінностей, соціально-значущих якостей особистості, розвитку soft skills в усіх учасників освітнього процесу, застосовуючи традиційні та інноваційні підходи до навчання, сучасний педагогічний досвід, освітні практики відповідно до Концепції НУШ та викликів сьогодення.
ПРН-19	Укладати особистісну траєкторію безперервного професійного розвитку майбутнього вчителя початкових класів та впроваджувати її для успішної самореалізації, самовдосконалення та кар'єрного зростання як педагога Нової української школи.

Soft skills:

- комунікативні уміння й навички – готовність до вільної комунікації з учасниками освітнього процесу, вміння аргументувати, переконувати та захищати власні думки й переконання;
- аналітичне та критичне мислення – вміння/здатність знаходити і структурувати матеріал, встановлювати взаємозв'язки між окремими елементами, визначати головну та другорядну інформацію;
- когнітивна гнучкість – здатність швидко адаптуватися до змін, успішно вирішувати нові виклики, проблеми;
- емоційний інтелект – ментальні здібності, які беруть участь в усвідомленні і розумінні власних емоцій, емоцій навколишніх (дітей, батьків, колег) та вміння керувати емоціями;
- креативність, оригінальність та ініціативність – здатність генерувати інноваційні ідеї, знаходити оригінальні творчі рішення, уміння вільно мислити;
- уміння працювати в команді – налагоджувати ефективну співпрацю в групі, мікрогрупі для досягнення спільної мети;
- лідерські якості – сукупність умінь, навичок, рис характеру, визнання високих результатів у діяльності, що забезпечують успіх.

IV. Структура освітнього компонента

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лек.	Прак	Сам. роб	Конс.	*Методи навчання	**Форми, методи оцінювання/ Бали
Змістовий модуль 1. Психолого-педагогічні основи побудови методичної системи навчання громадянської та історичної галузі							
Тема 1. Теоретичні основи методики викладання громадянської та історичної освітньої галузі. Загальноосвітні та виховні завдання	8	2	2	4		РП, ЕБ, РНМД	УО – 2 б.

Тема2. Формування готовності майбутніх вчителів початкових класів до викладання громадянської та історичної освітньої галузі. Формування економічного, патріотичного, розумового та морального виховання.	12	4	4	4		РП, ЕБ, ПС, РНМД,РП/К	УЮ – 1 б. ПФО – 1 б.
Тема3. Методологічні основи навчання громадянської та історичної освітньої галузі	8	2	4	2		РП, ЕБ, РНМД,РП/К	УЮ – 1 б. Т– 1 б.
Тема 4. Особливості організації освітнього середовища в контексті вивчення громадянської та історичної освітньої галузі в початкових класах.	10	2	4	2	2	ПС, РП, ЕБ, РНМД	УЮ – 2 б. ПЮ – 2 б.
Модульна контрольна робота 1							30
Разом за модулем 1	38	10	14	12	2		16 б
Змістовний модуль 2. Формування громадянської та історичної компетентностей молодших школярів.							
Тема 5. Технології навчання громадянської та історичної освітньої галузі.	8	2	2	4		РП, Б, МДН,МЕН	УФО – 2 б. УЮ – 2 б.
Тема 6. Медіаосвітні технології навчання як засоби формування громадянської та інших компетентностей молодших школярів	8	2	2	4		РП, ЕБ, РНМД,РП/К, СП	УФО – 2 б. УЮ – 2 б.
Тема 7. Технологія створення портфоліо з курсу «Я досліджую світ».	10	2	4	4		ПС, РП, ЕБ, РНМД,РП/К, КМ, ПР	УЮ – 2 б. РК – 2 б.
Тема 8. Форми організації навчання громадянської та історичної освітньої галузі	10	2	4	4		РП, ЕБ, СП	УФО – 2 б. УЮ – 2 б. МППВПР/ЗД – 2 б.
Тема 9. Особливості організації та проведення інтегрованих занять в контексті вивчення	8	2	2	2	2	ПС, ПІ, ІЛ, ДМ, СП, ТВПР,	УФО – 1 б. УЮ – 1 б.

громадянської та історичної освітньої галузі							МППВІПР/ЗД – 1 б.
Тема 10. Аналіз науково-методичної літератури щодо реалізації громадянської та історичної освітньої галузі	8	2	2	2	2	ПС, ПІ, ІЛ, ДМ, СП, ТВІПР,	УФО – 1 б. УЮ – 1 б. МППВІПР/ЗД – 1 б.
Модульна контрольна робота 2							30
Разом за модулем 2	52	12	16	20	4	30	24 б.
Всього годин / Балів	90	22	30	32	6	60	екзамен

Види підсумкових робіт (за потреби, на розсуд викладача, кафедри)	Бал
Модульна контрольна робота МКР – 60 балів)	60
ІНДЗ	—
Інше (вказати)	

Програмні результати навчання		Методи навчання	Форми та методи оцінювання
ПРН-01	Організовувати монологічну, діалогічну та полілогічну форми спілкування з молодшими школярами, іншими учасниками освітнього процесу, представниками громади, поважаючи права людини та суспільні цінності; формувати судження, що враховують соціальні, наукові та етичні аспекти.	Традиційні: словесні (розповідь, бесіда, робота з підручником/книгою, робота з інтернет-джерелами), наочні (спостереження), практичні (вправи, завдання); інноваційні: дискусія, мозковий штурм, методи дистанційного навчання.	Накопичувальна бально-рейтингова система оцінювання: поточний контроль (усне/письмове індивідуальне опитування, усне фронтальне опитування, метод практичної перевірки вправ/завдань); підсумковий контроль (екзамен).
ПРН-02	Управляти складною професійною діяльністю та проектами в умовах початкової школи, виробляти та ухвалювати рішення в непередбачуваних робочих та навчальних контекстах.	Традиційні: словесні (пояснення, інструктаж, робота з підручником/книгою, робота з інтернет-джерелами), наочні (спостереження), практичні (розв'язування кейсів, вправи, завдання); інноваційні: дискусія, проект.	Накопичувальна бально-рейтингова система оцінювання: поточний контроль (усне фронтальне опитування, метод практичної перевірки вправ/завдань, метод самоконтролю, метод самооцінки); підсумковий контроль (екзамен).
ПРН-03	Критично оцінювати достовірність та надійність інформаційних джерел,	Традиційні: словесні (робота з підручником/книгою,	Накопичувальна бально-рейтингова система оцінювання:

	дотримуватися юридичних і етичних вимог щодо використання інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій у перебігу педагогічної діяльності в початковій школі.	робота з інтернет-джерелами, робота з навчально-методичними й науково-інформаційними джерелами, робота з інструментами візуалізації), наочні (спостереження); інноваційні: методи електронного навчання.	поточний контроль (усне фронтальне опитування, метод самоконтролю, метод самооцінки); підсумковий контроль (екзамен).
ПРН-04	Спілкуватися із професійних питань засобами державної та іноземної мов в усній та письмовій формах, застосовувати в освітньому процесі прийоми збагачення усного й писемного мовлення молодших школярів.	Традиційні: словесні (розповідь, пояснення, бесіда, робота з підручником/книгою, робота з інтернет-джерелами, робота з навчально-методичними й науково-інформаційними джерелами, робота з інструментами візуалізації), наочні (спостереження), практичні (розв'язування кейсів, вправи, завдання); інноваційні: моделювання комунікаційних ситуацій, методи мобільного навчання.	Накопичувальна бально-рейтингова система оцінювання: поточний контроль (усне індивідуальне опитування, письмове індивідуальне опитування, усне фронтальне опитування, метод практичної перевірки вправ/завдань, метод самоконтролю, метод самооцінки); підсумковий контроль (екзамен).
ПРН-05	Організовувати освітній процес із використанням цифрових технологій та технологій дистанційного навчання молодших школярів, розвивати в учнів навички безпечного використання цифрових технологій та сервісів.	Традиційні: словесні (пояснення, робота з інтернет-джерелами, робота з навчально-методичними й науково-інформаційними джерелами, робота з інструментами візуалізації), наочні (спостереження), практичні (розв'язування кейсів, вправи, завдання); інноваційні: методи дистанційного навчання, методи електронного навчання, методи мобільного навчання, методи змішаного навчання, методи кооперативного навчання.	Накопичувальна бально-рейтингова система оцінювання: поточний контроль (усне фронтальне опитування, метод практичної перевірки вправ/завдань, метод самоконтролю, метод самооцінки); підсумковий контроль (екзамен).
ПРН-06	Інтегрувати та використовувати академічні предметні знання як основу змісту освітніх галузей Державного стандарту початкової освіти (мовно-літературної, математичної, природничої, технологічної, інформатичної, соціальної і здоров'язбережувальної, громадянської та історичної, мистецької, фізкультурної) та трансформувати їх у різні	Традиційні: словесні (розповідь, пояснення, бесіда, робота з підручником/книгою, робота з інтернет-джерелами, робота з навчально-методичними й науково-інформаційними джерелами, робота з інструментами візуалізації), наочні (спостереження), практичні (розв'язування	Накопичувальна бально-рейтингова система оцінювання: поточний контроль (усне фронтальне опитування, метод практичної перевірки вправ/завдань, метод самоконтролю, метод самооцінки); підсумковий контроль (екзамен).

	форми.	кейсів, вправи, завдання); інноваційні: дискусія, портфоліо, моделювання, мозковий штурм, кейс- метод, вебквест, кубування за Б. Блумом, методи кооперативного навчання.	
ПРН-07	Планувати й здійснювати освітній процес з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей молодших школярів, забезпечувати розвиток пізнавальної діяльності учнів, формувати в них мотивацію до навчання.	Традиційні: словесні (розповідь, пояснення, бесіда, робота з підручником/книгою, робота з інтернет-джерелами, робота з навчально-методичними й науково-інформаційними джерелами, робота з інструментами візуалізації), наочні (спостереження), практичні (розв'язування кейсів, вправи, завдання); інноваційні: моделювання комунікаційних ситуацій, методи мобільного навчання.	Накопичувальна бально-рейтингова система оцінювання: поточний контроль (усне фронтальне опитування, метод практичної перевірки вправ/завдань, метод самоконтролю, метод самооцінки); підсумковий контроль (екзамен).
ПРН-08	Організовувати конструктивну та партнерську взаємодію з учасниками освітнього процесу початкової школи, використовувати практики самозбереження психічного здоров'я, усвідомленого емоційного реагування.	Традиційні: словесні (розповідь, бесіда, робота з підручником /книгою, робота з інтернет-джерелами, робота з навчально-методичними й науково-інформаційними джерелами, робота з інструментами візуалізації), наочні (спостереження), практичні (розв'язування кейсів, вправи, завдання проблемно-пошукового, дослідницького характеру); інноваційні: методи змішаного навчання.	Накопичувальна бально-рейтингова система оцінювання: поточний контроль (усне фронтальне опитування, метод практичної перевірки вправ/завдань, метод самоконтролю, метод самооцінки); підсумковий контроль (екзамен).
ПРН-09	Планувати та організовувати освітній процес у початковій школі, позаурочні й позашкільні заняття та заходи, використовуючи різні організаційні форми навчання та типи занять, із дотриманням принципу науковості та вимог нормативних документів початкової школи.	Традиційні: словесні (розповідь, бесіда, робота з інтернет-джерелами, робота з навчально-методичними й науково-інформаційними джерелами, робота з інструментами візуалізації), наочні (спостереження), практичні (розв'язування кейсів, вправи, завдання); інноваційні: методи змішаного навчання, методи кооперативного навчання.	Накопичувальна бально-рейтингова система оцінювання: поточний контроль (усне фронтальне опитування, метод самоконтролю, метод самооцінки); підсумковий контроль (екзамен).
ПРН-10	Використовувати в освітній практиці різні прийоми формувального, поточного і	Традиційні: словесні (інструктаж, робота з інструментами	Накопичувальна бально-рейтингова система оцінювання:

	підсумкового оцінювання навчальних досягнень здобувачів початкової освіти, прийоми диференційованого оцінювання дітей з особливими освітніми потребами.	візуалізації), наочні (спостереження), практичні (розв'язування кейсів, вправи, завдання); інноваційні: методи електронного навчання.	поточний контроль (усне/письмове індивідуальне опитування, усне фронтальне опитування, тестування, метод самоконтролю, метод самооцінки); підсумковий контроль (екзамен).
ПРН-12	Застосовувати методи та прийоми навчання, інновації, міжпредметні зв'язки та інтегрувати зміст різних освітніх галузей в стандартних і нестандартних ситуаціях професійної діяльності в початковій школі, оцінювати результативність їх застосування.	Традиційні: словесні (розповідь, бесіда, робота з підручником/книгою, робота з інтернет-джерелами, робота з навчально-методичними й науково-інформаційними джерелами, робота з інструментами візуалізації), наочні (спостереження), практичні (розв'язування кейсів, вправи, завдання); інноваційні: портфоліо, моделювання, мозковий штурм, кейс-метод, методи дистанційного навчання, методи кооперативного навчання.	Накопичувальна бально-рейтингова система оцінювання: поточний контроль (усне/письмове фронтальне опитування, метод практичної перевірки вправ/завдань, метод самоконтролю, метод самооцінки); підсумковий контроль (екзамен).
ПРН-13	Організовувати освітній простір з дотриманням принципів універсального дизайну, безпечно, проектувати навчальні осередки у класі спільно з молодшими школярами з урахуванням їхніх вікових особливостей, інтересів і потреб, забезпечувати дотримання вимог безпеки життєдіяльності, санітарії та гігієни, створювати психологічно комфортні умови освітнього процесу.	Традиційні: словесні (бесіда, робота з інтернет-джерелами, робота з навчально-методичними й науково-інформаційними джерелами, робота з інструментами візуалізації), наочні (спостереження), практичні (творчі завдання); інноваційні: методи кооперативного навчання.	Накопичувальна бально-рейтингова система оцінювання: поточний контроль (усне/письмове індивідуальне опитування, усне фронтальне опитування, метод самоконтролю, метод самооцінки); підсумковий контроль (екзамен).
<i>Програмні результати, визначені ЗВО</i>			
ПРН-17	Здійснювати проектування цілісного освітнього процесу в початковій школі, створювати сприятливі умови для виховання базових духовних цінностей, соціально-значущих якостей особистості, розвитку soft skills в усіх учасників освітнього процесу, застосовуючи традиційні та інноваційні підходи до навчання, сучасний педагогічний досвід, освітні	Традиційні: словесні (розповідь, бесіда, робота з підручником/книгою, робота з інтернет-джерелами, робота з навчально-методичними й науково-інформаційними джерелами), наочні (спостереження, робота з інструментами візуалізації), практичні (вправи, завдання,	Накопичувальна бально-рейтингова система оцінювання: поточний контроль (усне фронтальне опитування, метод самоконтролю, метод самооцінки); підсумковий контроль (екзамен).

	практики відповідно до Концепції НУШ та викликів сьогодення.	кейси); інноваційні: методи кооперативного навчання.	
ПРН-18	Укласти особистісну траєкторію безперервного професійного розвитку майбутнього вчителя початкових класів та впроваджувати її для успішної самореалізації, самовдосконалення та кар'єрного зростання як педагога Нової української школи.	Традиційні: словесні (розповідь, бесіда, робота з підручником/книгою, робота з інтернет-джерелами, робота з навчально-методичними й науково-інформаційними джерелами), наочні (спостереження, робота з інструментами візуалізації), практичні (завдання); інноваційні: методи кооперативного навчання.	Накопичувальна бально-рейтингова система оцінювання: поточний контроль (усне фронтальне опитування, метод самоконтролю, метод самооцінки); підсумковий контроль (екзамен).

У.Завдання для самостійного опрацювання

1. Складіть класифікацію рольових ігор, які можна використовувати в освітньому процесі щодо формування громадянської, соціальної та історичної компетентностей молодших школярів.

2. Визначте співвідношення понять «метод навчання» та «навчальна технологія». Розкрийте види інтерактивних методів навчання за характером взаємодії учителя та школярів за допомогою логічних схем.

3. Розробіть вправи в контексті навчання громадянської та історичної освітньої галузі для розвитку вміння бачити проблеми.

4. Розробіть розділи вчительського та учнівського портфоліо

5. Розробіть план роботи гуртка, волонтерської та дитячої громадської організації в контексті навчання громадянської та історичної освітньої галузі.

6. Розробіть конспекти інтегрованого уроку «Я досліджую світ» за навчальною програмою «Я досліджую світ» (під керівництвом О.Савченко) та освітньої програми (під керівництвом Р. Шияна).

7. Проаналізуйте типові освітні програми щодо реалізації «Громадянської та історичної освітньої галузі», запропонуйте до кожної з змістової лінії варіант навчального проекту.

8. Розробіть пам'ятку для учнів із виконання одного з видів Навчального проекту.

9. Назвіть відмінні риси підручників інтегрованого курсу «Я досліджую світ», створених за навчальною програмою «Я досліджую світ» (під керівництвом О. Савченко) та освітньої програми (під керівництвом Р. Шияна) громадянської та історичної освітньої галузі.

10. Розробіть алгоритм завдань, прийомів роботи, які будуть активізувати діяльність учнів на уроках «Я досліджую світ» за навчальною програмою «Я досліджую світ» (під керівництвом О. Савченко).

IV. Політика оцінювання

Навчальні досягнення здобувачів освіти оцінюються за модульно-рейтинговою системою, в основу якої покладено принцип обов'язковості модульного контролю, накопичувальної системи оцінювання рівня знань, умінь та навичок, на підставі результатів виконання всіх видів запланованої навчальної роботи протягом семестру: аудиторної роботи під час лекційних, практичних, лабораторних занять, самостійної роботи тощо відповідно до [Положення про поточне та підсумкове оцінювання знань здобувачів освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки](#).

Поточна оцінка – це сума балів, які отримує здобувач освіти за поточну роботу з відповідних тем освітнього компонента. Максимальний бал за кожну з форм роботи визначає силабус освітнього компонента. Результати поточного контролю знань здобувачів освіти вносяться до журналу обліку роботи академічної групи і враховуються під час виставлення підсумкового балу з ОК.

Максимальна кількість балів за поточний контроль становить 40 балів.

У Положенні про визнання результатів навчання, отриманих у формальній, неформальній та/або інформальній освіті у Волинському національному університеті імені Лесі Українки визначено правила, порядок та процедуру визнання результатів навчання. Визнанню можуть підлягати такі результати навчання, які за тематикою, обсягом вивчення та змістом відповідають як освітньому компоненту в цілому, так і його окремому розділу, темі (темам), індивідуальному завданню, контрольній роботі тощо, які передбачені силабусом освітнього компонента.

Здобувачам освіти, які брали участь у роботі конференцій, семінарів, підготовці наукових публікацій, конкурсах студентських наукових робіт, тощо й досягли значних результатів, може бути присуджено додаткові (бонусні) бали, які зараховуються як результати поточного контролю з відповідного ОК:

- виступ із доповіддю на секційному засіданні конференції, участь у майстер-класі – 10 балів;
- підготовка наукової публікації у збірнику тез – 5 балів, у фаховому журналі – 10 балів;
- призове місце у II етапі Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт – 20 балів (10 балів за наукову роботу, 10 балів за додатки до роботи (навчальні посібники, електронні та друковані матеріали).

При цьому загальна кількість балів, що вноситься до відомості за поточну роботу, не може перевищувати 40.

За активність на заняттях здобувач освіти може додатково отримати до 20 % максимального поточного балу, але при цьому сума поточних балів за семестр не повинна перевищувати 40.

Оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти під час аудиторних (практичних, лабораторних) занять

К-сть балів	Критерії оцінювання навчальних досягнень
2	Здобувач/здобувачка освіти засвідчив/-ла осмислене розуміння теоретичних і практичних положень, матеріал висвітлює правильно, чітко, логічно, послідовно. Здобувач/здобувачка освіти вільно оперує науковою термінологією, системно усвідомлює нові для нього/неї факти, поняття, терміни, аргументовано висловлює власну думку, використовуючи основну та додаткову літературу, матеріали вебінарів, тренінгів, досвід учителів початкових класів. Здобувач/здобувачка освіти володіє загальними та спеціальними компетентностями, уміє їх застосовувати в нестандартних педагогічних ситуаціях. Знання, вміння, навички, компетентності здобувача освіти/здобувачки освіти відповідають очікуваним результатам навчання.
1,5	Здобувач/здобувачка освіти володіє системними знаннями, вільно застосовує вивчений матеріал у стандартних ситуаціях, добре володіє термінологією, опрацював/-ла основну та додаткову рекомендовану літературу, вміє аналізувати, встановлювати суттєві зв'язки між явищами та фактами, наводити власні приклади, робити висновки. Відповідь загалом логічно обґрунтована, повна, проте наявні окремі несуттєві помилки, неточності. Практичні завдання виконано на достатньому рівні.
1	Здобувач/здобувачка освіти виявляє часткове розуміння основних положень теоретичного матеріалу, нездатний/-а до обґрунтування та аргументації відповіді, недостатньо володіє категорійним апаратом, не використовує додаткову літературу.

	Практичні завдання виконано, проте наявні помилки, неточності.
0,5	Здобувач/здобувачка освіти має фрагментарні знання, здатний/-а відтворити меншу частину навчального матеріалу, під час відповіді припускається суттєвих фактичних помилок. Практичні завдання виконано, проте наявна значна кількість помилок і неточностей.
0	Здобувач/здобувачка освіти не володіє навчальним матеріалом, не розуміє змісту теоретичних питань і практичних завдань.

Підсумкова модульна оцінка визначається в балах як сума поточної та контрольної модульних оцінок. Модуль зараховується здобувачеві, якщо він успішно виконав всі види навчальної роботи, передбачені силабусом освітнього компонента.

Після завершення вивчення тем кожного змістового модуля здійснюється підсумковий модульний контроль у формі виконання здобувачем освіти модульного контрольного завдання (контрольної роботи, тесту, колоквиуму тощо) та проводиться або під час навчального заняття (його частини), або поза розкладом згідно за окремим графіком. Максимальний бал, отриманий за модульні контрольні роботи, становить не більше як 60.

Підсумкова семестрова оцінка з освітнього компонента виставляється без складання іспиту за результатами поточного і модульного контролю у випадку, якщо здобувач освіти успішно виконав усі завдання, передбачені силабусом (програмою), і набрав при цьому не менше як 75 балів. Така оцінка виставляється в день проведення екзамену в присутності здобувача освіти.

Підсумкова семестрова оцінка у випадку складання іспиту визначається як сума поточної семестрової та екзаменаційної оцінок у балах. Екзаменаційна оцінка визначається в балах за результатами виконання екзаменаційних завдань, як правило, за шкалою від 0 до 60.

У випадку незадовільної підсумкової семестрової оцінки, або за бажанням підвищити рейтинг, здобувач складає іспит у формі опитування (усного, письмового), тестового контролю тощо. У цьому випадку на іспит виносяться 60 балів, а бали, набрані за результатами модульних контрольних робіт, анулюються.

Повторне складання екзамену допускається не більше як два рази: один раз – викладачеві, другий – комісії, яку створює декан факультету.

Політика щодо відвідування занять

Відвідування занять дає можливість отримати задекларовані загальні та фахові компетентності, вчасно та якісно виконати завдання. Відвідування занять є обов'язковим.

З поважних причин (наприклад, хвороба (довідка від сімейного лікаря), працевлаштування за фахом (довідка з місця роботи)) навчання може відбуватися за індивідуальним графіком (онлайн) за погодженням із деканом факультету. Лекційні заняття не відпрацьовуються, але знання лекційного матеріалу обов'язкове. До практичних занять здобувачі освіти готують навчально-методичні кейси (електронні, рукописні, друковані) та презентують їх в аудиторії із застосуванням мультимедійної презентації та сучасних інструментів освітнього процесу (інфографіки, інтелект-карти, таблиці, схеми, інтерактивні стрічки, діаграми і т. ін.). Пропуски практичних занять відпрацьовуються: здобувач освіти опрацьовує тему самостійно, виконує практичні завдання до теми, укладає навчально-методичні кейси. На консультаціях здобувач освіти має право відпрацювати пропущені заняття та добрати ту кількість балів, яку було визначено на пропущені теми.

Політика щодо академічної доброчесності

Здобувачі вищої освіти зобов'язані дотримуватися академічної доброчесності відповідно до норм загальнолюдських та європейських цінностей, Конституції України, Законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про авторське

право і суміжні права», «Про запобігання корупції», Цивільного Кодексу України, Статуту Волинського національного університету імені Лесі Українки, зокрема:

- не толерувати плагіат, списування, неправомірне використання чужих напрацювань;
- використовувати у навчальній або дослідницькій діяльності лише перевірені та достовірні джерела інформації та правильно оформляти покликання на використані інформаційні джерела;
- подавати на оцінювання лише самостійно виконану роботу, що не є запозиченою або переробленою з іншої, виконаною іншими особами; мінімальний відсоток унікальності – 60 %.

Виявлення ознак академічної доброчесності в письмовій роботі здобувача освіти є підставою для її незарахування, незалежно від масштабів плагіату чи обману. Списування під час контрольних та самостійних робіт, іспиту заборонені (зокрема, з використанням мобільних девайсів). Жодні форми порушення академічної доброчесності не толеруються. У випадку таких фактів – реагування відповідно до [Кодексу академічної доброчесності Волинського національного університету імені Лесі Українки](#).

Визнання результатів навчання, отриманих у неформальній та/або інформальній освіті, здійснюється на добровільній основі та передбачає підтвердження того, що здобувач досяг результатів навчання, передбачених ОПП, за якою він навчається. Визнанню можуть підлягати такі результати навчання, отримані в неформальній освіті, які за тематикою, обсягом вивчення та змістом відповідають і освітньому компоненту в цілому, і його окремому розділу, темі (темам), індивідуальному завданню, які передбачені програмою (силабусом) освітнього компонента. Визнання результатів навчання, отриманих у неформальній та/або інформальній освіті, відбувається в семестрі, що передує семестру початку вивчення освітнього компонента, або першого місяця від початку семестру, враховуючи ймовірність непідтвердження здобувачем результатів такого навчання ([Положення про визнання результатів навчання, отриманих у формальній, неформальній та/або інформальній освіті у Волинському національному університеті імені Лесі Українки](#)).

Політика щодо дедлайнів та перескладання

Перескладання будь-яких видів робіт, передбачених силябусом освітнього компонента, з метою підвищення підсумкової модульної оцінки не дозволяється.

Здобувач освіти може додатково скласти на консультаціях із викладачем ті теми, які він пропустив протягом семестру (з поважних причин), таким чином покращивши свій результат рівно на ту суму балів, яку було виділено на пропущені теми.

Заборгованість із модуля повинна бути ліквідована здобувачем у позааудиторний час до початку підсумкового контролю з наступного модуля. Кінцевий термін ліквідації заборгованості з модульного контролю обмежується початком заліково-екзаменаційної сесії.

V. Підсумковий контроль

Підсумковий контроль проходить у формі екзамену (іспиту). Присутність усіх здобувачів освіти на екзамені є обов'язковою. У випадку, якщо за результатами семестрового оцінювання здобувач освіти набрав 75 балів і більше, він може погодитись на набрану кількість балів, коли ж кількість балів менша 75 балів або здобувач освіти бажає набрати більше балів, він здає іспит.

Іспит з освітнього компонента проводиться в усно-практичній формі: здобувач освіти повинен підготувати усні відповіді на два запитання та виконати одне практичне завдання із тематики курсу.

Критерії оцінювання здобувача освіти за результатами підсумкового контролю

Загальне оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти з курсу «Інформаційно-комунікаційні технології в початковій освіті» здійснюється за 100-бальною шкалою. Воно включає поточне оцінювання здобувача освіти за кожен модуль (згідно розподілу кількості балів по змістових модулях), оцінку за ІНДЗ, підсумкову за КР (або оцінку за іспит).

КР проводяться у формі письмової роботи.

Максимальна кількість балів, що може бути отримана здобувачами освіти – 60.

У випадку проведення підсумкового контролю загальна кількість балів складається із суми балів за виконання практичних завдань та лабораторних робіт та кількості балів набраних здобувачем освіти на іспиті.

При визначенні кількості балів за екзамен викладач керується такими критеріями:

60 (максимальна кількість) балів ставиться у тому випадку, коли здобувач освіти має системні, дієві знання, виявляє неординарні творчі здібності у навчальній діяльності, вирішує складні проблемні завдання, вміє ставити і розв'язувати проблеми, самостійно здобувати і використовувати інформацію, вирішує складні проблемні завдання, самостійно виконує науково-дослідницьку роботу; логічно та творчо викладає матеріал в усній та письмовій формі; розвиває свої обдаровання і нахили, самостійно виконує 100% від загальної практичних завдань.

50–59 балів ставиться, коли здобувач освіти виявляє знання і розуміння основних положень навчального матеріалу, може робити часткові висновки; відповідь його правильна, але недостатньо осмислена; самостійно відтворює понад 80% навчального матеріалу; відповідає за планом, висловлює власну думку щодо теми, вміє застосовувати знання при розв'язуванні задач за зразком; користується додатковими джерелами, виконує не менше 90% від загальної кількості практичних завдань.

40–49 балів ставиться, коли здобувач освіти виявляє знання і розуміння основних положень навчального матеріалу, з допомогою викладача може робити часткові висновки; відповідь його правильна, але недостатньо осмислена; самостійно відтворює понад 70% навчального матеріалу; відповідає за планом, висловлює власну думку щодо теми, вміє застосовувати знання при розв'язуванні задач за зразком; користується додатковими джерелами, виконує не менше 75% від загальної кількості практичних завдань.

20–39 балів ставиться, коли здобувач освіти має початковий рівень знань; знає половину навчального матеріалу, здатний відтворити його відповідно до тексту підручника або пояснень викладача, повторити за зразком певну операцію, дію; описує явища, процеси без пояснень причин, із допомогою викладача здатен відтворити їх послідовність, слабо орієнтується у поняттях; має фрагментарні навички в роботі з джерелами інформації; самостійне опрацювання навчального матеріалу викликає значні труднощі; здатен давати відповіді на прості, стандартні запитання, виявляє інтерес до навчального матеріалу, виконує до 45% від загальної кількості практичних завдань.

5–19 балів ставиться тоді, коли здобувач освіти відтворює менш як половину навчального матеріалу; з допомогою викладача виконує елементарні завдання, здатен усно відтворити окремі частини теми; має фрагментарні уявлення про роботу з джерелами, не має сформованих умінь та навичок; виконує 30% від загальної кількості практичних завдань.

1–4 балів ставиться здобувачеві освіти, коли він може розрізнити об'єкт вивчення і відтворити деякі його елементи; мало усвідомлює мету навчально-пізнавальної діяльності; виконує не більш як 20% від загальної кількості практичних завдань.

Кількість балів зменшується відповідно до проценту виконання практичних завдань або при відповідях на екзамені.

Питання до екзамену

1. Предмет і завдання курсу «Методика навчання громадянської та історичної освітньої галузі».
2. Принципи відбору і послідовності вивчення навчального матеріалу з громадянської та історичної освітньої галузі в початковій школі.
3. Методологічні основи методики викладання громадянської та історичної освітньої галузі.
4. Поняття методу навчання у викладанні громадянської та історичної освітньої галузі. Цілісний підхід до методу. Методи і прийоми у структурі методів навчання.
5. Планування та структурування змісту курсу громадянської та історичної освітньої галузі.
6. Особливості змістового забезпечення громадянської та історичної освітньої галузі
7. Основні організаційні форми навчального процесу курсу громадянської та історичної освітньої галузі.
8. Принципи відбору змісту і побудови шкільного курсу «Я досліджую світ».

9. Мета, завдання та види перевірки навчання громадянської та історичної. 1
- 10.Інтегрований підхід до навчання громадянської та історичної у початковій школі.
- 17.Реалізація індивідуального та диференційованого підходу до вивчення громадянської та історичної освітньої галузі.
- 18.Міжпредметні зв'язки на уроках «Я досліджую світ» з дисциплінами початкової школи.
19. Економічне виховання молодших школярів при вивченні громадянської та історичної освітньої галузі.
- 21.Роль інтеграції у підвищенні якості проведення уроків громадянської та історичної освіти.
- 22.Особливості розвивального навчання. Її розвивальний зміст.
- 23.Зв'язок методики викладання громадянської та історичної освітньої галузі з іншими науками.
- 30.Завдання і зміст громадянської та історичної освітньої галузі відповідно до Державного стандарту.
31. Міжпредметні зв'язки громадянської та історичної освітньої галузі з дисциплінами середньої школи.
- 38.Використання наочних посібників у процесі застосування словесних методів навчання громадянської та історичної освітньої галузі.
- 39.Самостійна робота учнів у процесі вивчення громадянської та історичної освітньої галузі.
- 40.Основні типи уроків курсу «Я досліджую світ» у початковій школі. 41.Здійснення міжпредметних зв'язків на уроках «Я досліджую світ» 42.Роль довкілля в естетичному вихованні дітей.
- 43.Практичні методи навчання при вивченні курсу «Я досліджую світ», їх характеристика.
- 44.Здійснення народознавчого підходу учнів початкової школи при вивченні курсу «Я досліджую світ».
- 45.Наочні посібники. Види наочних посібників. Дидактичні вимоги до них. Методика роботи з різними видами наочних посібників.
46. Ігрова діяльність у процесі вивчення громадянської та історичної освітньої галузі.
- 50.Диференціація та індивідуалізація завдань на уроках «Я досліджую світ».
- 51.Мультимедійні та технічні засоби навчання та методика їх використання у процесі вивчення громадянської та історичної освітньої галузі.
- 53.Письмова перевірка знань і вмінь учнів на уроках «Я досліджую світ»: види, методика проведення.
- 54.Методика проведення експериментальної перевірки знань і вмінь учнів на уроках «Я досліджую світ».
55. Інноваційні технології вивчення громадянської та історичної освітньої галузі.
56. Особливості розвивального навчання.

Шкала оцінювання знань здобувачів освіти з освітнього компонента

Оцінка в балах	Лінгвістична оцінка	Оцінка за шкалою ECTS	
		оцінка	пояснення
90–100	Відмінно	A	відмінне виконання
82–89	Дуже добре	B	вище середнього рівня
75–81	Добре	C	загалом хороша робота
67–74	Задовільно	D	непогано

60–66	Достатньо	Е	виконання відповідає мінімальним критеріям
1–59	Незадовільно	Ех	Необхідне перескладання

УІІ. Рекомендована література та інтернет-ресурси

Основні джерела:

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // Офіційний вісник України. 2010. № 72/1. Ст.2598.
2. Закон України «Про громадські об'єднання» // Відомості Верховної Ради України. 2013. -№1.
3. Міжнародний пакт про громадянські права: позиція держави та погляд громадянського суспільства [Текст]. Київ : Істина, 2007. 240с.
4. Громадянське суспільство України: сучасний стан і перспективи впровадження європейських стандартів взаємодії з державою [Текст]: збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції, 12 грудня 2013 р., Київ / Упоряд.: В.М. Яблонський, О.А. Корнієвський, П.Ф. Вознюк. Київ : НІСД, 2014. 192с.
5. Держава і громадянське суспільство в Україні: пошук концепції співпраці [Текст]: аналітична доповідь / За ред. О.М. Майбороди. Київ : ІПІЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН Укр., 2013. 376 с.
6. Держава, влада та громадянське суспільство у документах політичних партій України (кінець 1980-х - перша половина 2011 рр.) [Текст] / Упорядн.: Т.А. Бевз, Д.В. Веденєєв, Гай-Нижник та ін.; Керівник проекту М.С. Кармазіна. Київ : *Ін-т політичних і етнонаціональних дослідж. ім. І.Ф. Кураса*, 2011. 808с
7. Грик М. А. Щодо співвідношення категорій "громадянське суспільство" та "громадськість" у державному управлінні [Текст] / М. А. Грик // *Інвестиції: практика та досвід*. 2010. № 21. С. 98–101.
8. Колодій А. Громадянське суспільство: доктрина та вітчизняна практика [Текст] / А. Колодій // *Право України*. 2013. № 9. С. 270–288;
9. Колодій А. Громадянське суспільство: ознаки, структурні елементи, співвідношення із державою [Текст] / А. Колодій // *Право України*. 2014. № 4. С.9–16.
10. Корнієвський О.А. Громадянське суспільство в Україні: основні етапи інституціоналізації [Текст] / О. А. Корнієвський // *Стратегічні пріоритети*. 2012. № 4 (25). С. 68–73.
11. Чувардинський О. Громадянське суспільство в Україні: історичні корені [Текст] / О. Чувардинський // *Політичний менеджмент*. 2008. № 1. С. 158 –164
12. Ковальчук В. Громадянське суспільство та його правосвідомість як основа формування легітимної влади [Текст] / В. Ковальчук // *Право України*. 2014. № 4. С.91–98.
13. Медведчук В. Громадянське суспільство як фундаментальна основа демократичного розвитку України [Текст] / В. Медведчук // *Право України*. 2014. № 4. С. 26–35.
14. Стеценко С. Громадянське суспільство та соціальна держава: проблеми взаємодії [Текст] / С. Стеценко // *Право України*. 2014. № 4. С.71–80.
15. Ярмиш О. Громадянське суспільство і злочинність [Текст] / О. Ярмиш // *Право України*. 2014. № 4. С.134–140.

Інформаційні ресурси:

Офіційні сайти державних органів: www.rada.gov.ua/laws/- офіційний сайт Верховної Ради України <http://nsj.gov.ua/ua/about/regulations/>- сайт Національної школи України <http://www.kmu.gov.ua/ua/npasearch> – сайт Кабінету Міністрів України <http://www.president.gov.ua/documents/all> – сайт офіційного представництва президента України

Електронні бібліотеки:

<http://www.nbuv.gov.ua>–Національної бібліотеки України ім. В.І.Вернадського.